

O SOUČASNÝCH PROBLÉMECH ČESKOSLOVENSKÉ ZAHRA NIČNÍ POLITIKY A VÝZKUMU MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ

Ústav pro mezinárodní politiku a ekonomii uspořádal ve dnech 29.—30. dubna 1968 vědeckou konferenci o současných problémech československé zahraniční politiky a výzkumu mezinárodních vztahů. Konference se zúčastnili pracovníci z oblasti výzkumu mezinárodních vztahů a oblastí zahraničně politické publicistiky a praxe.

Na konferenci byly předneseny dva úvodní referáty a řada diskusních příspěvků, z nichž vyjímám nejpodstatnější myšlenky.

V prvním úvodním referátu ředitele UMPE A. Šnejdárka byla věnována na předním místě pozornost potřebě důsledného vytváření předpokladů pro výzkum, zvláště odstranění deformací, které zatěžovaly spolupráci mezi vědou a zahraničně politickou praxí v minulém období, kdy praxe hledala ve vědě instrument, na nějž lze přenést svou činnost a v neposlední řadě i odpovědnost, nebo požadovala od vědy takové materiály, které měly pouze vyztužovat činnost praxe, případně chtěla použít vědy pouze jako propagačního a ilustračního nástroje nebo dokonce jako okrasného prostředku pro své apriorní názory.

Má-li se výzkum mezinárodních vztahů u nás rozvinout v nových podmínkách, umožněných demokratizačním procesem, musíme zajistit úplnou svobodu výzkumu; seznámit se s nejnepělejšími metodami výzkumu, nalézt odpovídající metody výzkumu a nakonec usilovat o vytvoření obecně platné metody pro výzkum mezinárodních vztahů; rozšiřovat možnosti výzkumu na místě, v zahraničí; při současné rychlosti proměn a mnohotvárnosti mezinárodních vztahů zlepšit operativnost vědeckých pracovníků; otevřeně kritizovat vědecké názory a při tom zajistit právo vědců obhajovat vlastní vědecké objevy.

Nyní vyvstává nutnost větší účasti slovenských soudruhů na výzkumu a tvorbě mezinárodních vztahů. Vzhledem k historickému vývoji se vytvořil k celé řadě otázek jiný pohled na Slovensku než v Čechách [německá, či maďarská, či balkánská otázka]. Bylo by vhodné vy-

tvorit na Slovensku pracoviště, které by úzce spolupracovalo s UMPE.

Zatím se nevytvořilo plynulé a skutečné pracovní spojení vědy s praxí. Ideální by bylo, aby určití vybraní pracovníci praxe pracovali určitý čas ve vědě a naopak pracovníci vědy mohli okusit praxi.

Stojíme před otázkou, jak určit nejen faktory, ovlivňující mezinárodní vztahy, ale i jejich budoucí vývoj. Právem se objevuje tendence k futurologii. Ta je ovšem spojena s moderní strojovou výpočetní technikou a je nebezpečí, že vědec může ztratit i směr. Tomu je nutno se vyhnout a nenechat zahynout zdravý rozum.

Jiným nebezpečím je ekonomismus, přezírající hlavního činitele historie — člověka, pragmatismus, snažící se dát odpověď na každou otázku za cenu neprobádanosti, a konečně defaitismus, přepadající vědce před obrovitostí problémů vědeckotechnické revoluce. Jako léku proti těmto neduhům je třeba neustálé konsultace s filosofií a historií.

Nyní jde o to, aby věda pomohla řešit nejbližší problémy čs. zahraniční politiky, aby prohlášený akční program čs. zahraniční politiky byl vyplněn konkrétním obsahem. Nemůžeme čekat, musíme hned, právě v této chvíli, přinést pro praxi nejfundovanější pohledy z teoretického hlediska.

Předním problémem čs. zahraniční politiky je otázka vztahů mezi socialistickými státy, kterou je třeba chápat především jako snahu po upevnění jednoty a spolupráce. Tento problém se prostě obcházel a zamlčoval, a proto vyvstal s takovou naléhavostí.

Další problematikou jsou vztahy socialistických států ke kapitalistickým, zejména v Evropě, kdy stojí před námi možnost i historická nutnost vypracovat alternativu evropské bezpečnosti, přitažlivou pro nejširší okruh pokrokových sil na Západě.

Dalším komplexem problémů jsou naše vztahy k rozvojovým zemím. Socialistické státy se soustřeďovaly dosud na podporu tzv. nekapitalistické cesty, o níž však nikdo neví, jaká je to cesta a zda vůbec

neslouží silám jiným než socialistickým. Prostředky k rozvoji našich vztahů k rozvojovým zemím nejsou především v oblasti ekonomické, ale v oblasti kulturní, k čemuž je třeba vytvořit promyšlenou koncepci a kádrovou základnu.

Pokud jde o problémy vyžadující bezprostředního stanoviska a řešení, je to především otázka vztahů k NSR. Na jedné straně nesmíme podléhat přehnanému romantismu představ o snadných úspěších v ekonomických vztazích. Na druhé straně je třeba se v našich politických vztazích k NSR posunout až na hranice našich možností. Spolkové republiky je třeba říci, že tyto hranice nemůžeme překročit. Ovšem neuděláme-li během jednoho až dvou roků nic ke zlepšení vztahů, můžeme mít co dělat s pravicovou vládou v NSR, s níž bude jednání pak mnohem obtížnější.

Jiným aktuálním problémem je Blízký východ. I zde bychom se měli zbavit romantismu. Stejně jako v minulosti jsme mnoho ztratili briskním manévrem, mohli bychom briskním obratem zpět ztratit vše. Na místě budou opatrné kroky, provázené zároveň důsledným a jasným postojem.

Dosud jsme dostatečně politicky nevyužili našeho kulturního působení v zahraničí. Naše kulturní kontakty se nemohou uskutečňovat ad hoc, nýbrž by měly mít propracovanou koncepci působení do té které země.

Věda by měla spolupůsobit též při akcích zaměřených k vysvětlování vývoje Československa v zahraničí, a to jak na Západě, tak v socialistických státech.

Ing. M. Nikl se ve druhém úvodním referátu pokusil vysvětlit problémy čs. zahraniční politiky ve světle některých obecných problémů teoretického výzkumu mezinárodních vztahů, zvláště z hlediska vztahu mezi politikou a ekonomikou.

Historicky se světová dělba práce za podmínek kapitalismu utvářela nejdříve na základě průmyslové revoluce (industrializace), čemuž odpovídala extensivní meziodvětvová světová dělba práce. To mezi jiným znamenalo, že celé skupiny zemí se ocly v postavení dodavatelů surovin do několika průmyslových center světové ekonomiky.

Zároveň se však rozvíjela vnitřněodvětvová forma světové dělby práce, která

má nyní svůj odpovídající základ ve vědeckotechnické revoluci. Nové zásadní momenty spočívají v tom, že vědeckotechnická revoluce nahrazuje celá odvětví přírodních surovin umělými surovinami a podřizuje si tak meziodvětvovou dělbu práce.

Pro úspěšnou realizaci vědeckotechnické revoluce a pro výhodné místo ve světové dělbě práce mají jistě nejlepší předpoklady ekonomické giganty jako USA a SSSR. Vyspělé regionální celky, jako EHS, musí vytvářet hospodářskou unii, chtějí-li vědeckotechnickou revoluci realizovat do všech důsledků.

Méně vyspělé části světové ekonomiky, zejména rozvojové země, teprve formují svou specializaci, ovšem zatím extensivními metodami industrializace, zatímco nová struktura světové dělby práce se formuje na základě vědeckotechnické revoluce.

Samo Československo nemá samozřejmě prostor pro realizaci vědeckotechnické revoluce a stojí před ním problém zapojení do procesu intenzivní vnitřněodvětvové technologické formy světové dělby práce, problém manévrování v rámci světové ekonomiky a v evropském měřítku problém vztahů k EHS. Technologická propast, jaká zeje mezi USA a EHS, se tím spíše otevírá mezi EHS a ČSSR.

S tím ovšem souvisí nejen problém praktické politiky, neboť RVHP se v roce 1964 usnesla nepovažovat za účelné navazování vztahů s EHS, nýbrž i problém marxistické teorie, která nemůže jít proti objektivnímu rozvoji výrobních sil. Jest si přát, aby při chystané světové poradě komunistických stran se formulovala stanoviska obecné marxistické teorie k perspektivám socialismu v souvislosti s vědeckotechnickou revolucí a s ní spojenými integračními procesy západní Evropy.

Rozdílnost ekonomické úrovně a zájmů jednotlivých zemí RVHP staví velké překážky, aby v jejím rámci mohlo dojít k uplatnění intenzivní technologické vnitřněodvětvové světové dělby práce. Ale i vytvoření jakéhosi socialistického EHS ze zemí s relativně příbuznou ekonomikou úrovní (ČSSR, Polsko, Maďarsko, NDR) by stále představovalo malý prostor pro rozvinutí vědeckotechnické revoluce,

nehledě k předpokládanému odporu ostatních členských zemí RVHP, které by se tohoto „malého socialistického EHS“ nezúčastnily.

Lze tedy shrnout, že současná dynamika výrobních sil a mechanismus světové ekonomiky dnes pracují proti nám.

Vědeckotechnická revoluce násobí tendenci rychlejšího a samostatného růstu světového obchodu ve srovnání s růstem světové výroby. To způsobuje potíže v měnové oblasti a zostřuje tzv. problém finanční likvidity. Proto rozvoj světového obchodu vyžaduje i rozvoj světových peněz, rozvoj mezinárodních měnových rezerv, které by usnadňovaly světovou i regionální likviditu. Z toho vyrostly institucionální nástroje světové ekonomické politiky v podobě GATT a MMF, které řeší problémy především pomocí ekonomických mechanismů.

Avšak dosavadní struktura světové dělby práce, založená nejen na vědeckotechnické revoluci ve vyspělé části světa, nýbrž i na industrializaci v méně vyspělé části světa, našla další institucionální vyjádření světové hospodářské politiky i v podobě UNCTAD, který vznikl sice jako globální světová hospodářská instituce, ovšem kde se rozvojové země v rozporu s objektivním vývojem dožadují napopak jakéhosi direktivního pojetí světové ekonomické politiky, například tím, že požadují určité mechanické přerozdělení světových prostředků ve prospěch třetího světa.

Další problém světové hospodářské politiky je v tom, že soudobá světová politika se nalézá v jakémsi mezidobí, kdy došlo k rozbití meziodvětvových spojení vyspělých a méně vyspělých částí světové ekonomiky (k narušení spojení průmyslu metropolí se surovinami kolonií) a kdy vědeckotechnická revoluce v centrech vyspělosti nepřezrála natolik, aby ke svému dalšímu vlastnímu ekonomickému rozvoji nezbytně potřebovala spojení s nevyspělou částí světové ekonomiky.

Nicméně podobně jako USA pomohly Marshallovým plánem Evropě, aby zároveň pomohly fungování svého vlastního ekonomického mechanismu a podobně jako již dnes zemědělství USA pomáhá žít stamilióny v rozvojových zemích; lze očekávat, že automatizace se svou maso-

vou výrobou a spotřebou pomůže perspektivně napojit méně vyspělou část světa na centra vyspělosti.

Vědeckotechnická revoluce tedy vyhrcuje rychlým tempem střetávání vyspělých a méně vyspělých částí světové ekonomiky, při čemž probíhající strukturální přestavba světové ekonomiky — poznamenané oddělením a relativní samostatností technologických center světové ekonomiky a teprve v budoucnu opětným napojením méně vyspělých částí světové ekonomiky — klade meze účinnosti subjektu, UNCTAD.

Z celého tohoto komplexu problémů vyplývá pro ČSSR problém jak krátkodobého manévrování, tak dlouhodobého přístupu. Naskýtá se možnost využít manévrovacího prostoru GATT, byť problémová a teritoriální omezenost GATT bude perspektivně volat po skutečně světové obchodní organizaci. Podobně vstup ČSSR do MMF, jako logická součást snahy o konvertibilitu čs. měny, by otevřel možnosti, i když MMF řeší jen omezený problém dopadu potíží platební bilance na zahraniční obchod toho kterého regionu. Globálními stránkami světové ekonomiky se zabývá UNCTAD, zatím ovšem je v něm uplatňováno jednostranné hledisko rozvojovými zeměmi. ČSSR musí podporovat globálně, nikoli jednostrannost UNCTAD.

Pokud se týká vztahu ekonomiky a politiky z hlediska vnějších vztahů Československa, vyvstává problém, že z politického hlediska je pro ČSSR jednoznačná a trvalá orientace na socialistický tábor, na spojenectví se Sovětským svazem, zatímco velikost ČSSR vyžaduje k realizaci vědeckotechnické revoluce napojení na rámec širší ekonomické integrace, které ovšem u socialistických zemí stojí v cestě různá ekonomická úroveň a odlišné zájmy jednotlivých socialistických zemí.

Má-li být skutečně nová soustava řízení ekonomiky, má-li být upraven vztah plánu a trhu, budeme muset zavést ekonomicky zdůvodněné ceny (i v oblasti zahraničně obchodní), propojit vliv světových cen na naši ekonomiku, rehabilitovat naši celní politiku, jako členská země GATT upravit vztah vůči kapitalistickým obchodním partnerům.

Stejně tak zamýšlený přechod ke konvertibilitě měny bude mít své důsledky

a vyžaduje vzájemný dosavadního vztahu ČSSR k MMF, neboť vytvoření socialistické světové rezervní měny se zdá nepravděpodobné vzhledem k tomu, že nynější praxe Sovětského svazu je v této problematice právě opačná.

To znamená, že ČSSR bude úpravou celních a měnových vztahů vůči kapitalistickému světu objektivizovat ekonomické vztahy vůči socialistickým zemím.

Funkce a úloha vědy v zahraniční politice spočívá v odhalování nových jevů v objektivních procesech světového dění, které hranici realizování dlouhodobých záměrů naší zahraničně politické ekonomické koncepce výrazně ovlivňují a posouvají.

Diskuse se v podstatě soustředila do tří problémových okruhů, do oblasti politické, ekonomické a vojenské.

Pokud jde o politickou oblast, dr. V. Pěchota zdůraznil, že hlavní otázkou čs. zahraniční politiky se musí stát evropská politika. Musíme zesílit naše spolupůsobení na vytváření kooperačního a koexistenčního ovzduší v Evropě a v tom smyslu rozvíjet intenzivní dvoustranné styky s evropskými státy. Sem patří též plnější zapojení Československa do evropského dialogu.

Měli bychom se zúčastnit vytváření hlavních pilířů evropského bezpečnostního systému a uplatňovat při tom známé postuláty uznání politického a územního uspořádání, v kterémžto ohledu svou politiku měnit nebudeme. Naším cílem je dosáhnout normalizace zejména ve střední Evropě. Československo má určitý prostor pro ovlivňování vývoje německé problematiky a pro formování vztahů mezi oběma německými státy. Měli bychom se vrátit k naší staré iniciativě, k návrhu zásad mírového soužití ve vztazích mezi evropskými státy. Znovu musíme hovořit s evropskými státy o otázce skončení existence vojenských bloků v Evropě, a protože NATO i po roce 1969, i když patrně ve změněné podobě, bude existovat, měli bychom vypracovat varianty, počítající jak s krátkodobým, tak s dlouhodobým trváním bloků v Evropě. Měli bychom posunout diskuse o celoevropské konferenci do

roviny konkrétních příprav a zejména vypracovat konkrétní představy o optimálním modelu evropské bezpečnosti, zahrnujícím odpovídající garancie.

Musíme působit k vytváření podmínek celoevropské hospodářské a vědeckotechnické spolupráce, například věnovat pozornost postavení Československa jako transitní země celoevropského významu.

D. Matějka zdůraznil potřebu demokratické tvorby zahraniční politiky, neboť umožňuje pluralitu alternativ a dává možnost volit optimální alternativu, či optimální syntézu. Spolu s tvorebnými zdroji zahraniční politiky, jako je věda, vláda, parlament, je nutno počítat i s takovým tvorebným zdrojem, jako je veřejné mínění, v podstatě reprezentované společenskými organizacemi a hromadnými sdělovacími prostředky. Všechny tyto demokratické zdroje tvorby zahraniční politiky mohou být též zároveň jejím korektivem.

Dr. V. Soják navázal na pokus ing. Nikla o nárys modelu světa, vycházejícího z ekonomického základu, v jádru bipolárně rozděleného na dvě části, z nichž v jedné je vývoj v podstatě určený průmyslovou revolucí a v druhé vědeckotechnickou revolucí. Avšak čím více jdem od oblasti ekonomické k politické, tím více postupujeme od oblasti objektivního vývoje k oblasti ovlivňované více subjektivními faktory a je možno se pokusit o hypotézu jiných modelů, například modelu tzv. rozčleněné bipolarity, kdy pod základním dvupolovým rozdělením světa, vyjádřeném dvěma supervelmocemi SSSR a USA, se vyčleňují další výrazné či menší póly, jako v socialistické oblasti pól čínský, jugoslávský, rumunský, československý, kubánský, nebo v kapitalistické oblasti regionální rozčlenění (EHS) či národní vyčlenění (Francie).

Mluvíme-li o politickém modelu světa, nelze pominout složku vojenskou, otázku války a míru. S tím souvisí i idea mírového soužití a soutěžení, která se nyní objevuje spíše jen na okraji či stýdlivě, poté kdy hlavní představitel této ideje — Chruščov — odešel. A přesto, ať chceme či nikoliv, objektivně soutěžení existuje a rozhoduje o světovém vývoji.

Dr. A. Ort vyslovil myšlenku, nakolik Československo může po státní linii se-

hrát samostatnější úlohu v oblasti evropské politiky. I když evropská bezpečnost je oblastí především velmocenské politiky, příklad Polska (Rapackého plán) o takových, byť omezených možnostech svědčí.

Dr. V. K o t y k se zabýval otázkou, nakolik Československo může vzhledem ke svému objektivně danému prostoru rozvíjet vlastní politickou iniciativu a zdůraznil možnost aktivního přístupu k této otázce. Jestliže se zdůrazňuje kontinuita základní zahraničně politické orientace Československa, na druhé straně zůstává neprávem poněkud v pozadí prvek diskontinuity, prvek určitých podstatných změn u nás, které se budou muset promítnout do zahraniční politiky. Československé zájmy a potřeby budou rozhodujícím hlediskem čs. zahraniční politiky. Nyní socialistické země jsou vůbec nuceny stále více respektovat své vlastní objektivní specifické podmínky. To se někdy neprávem hodnotí jako nemarxistická tendence k nacionalismu a usiluje se o staré neosvědčené formy sjednocování dělnických a komunistických stran a socialistických zemí. Právo jednotlivých stran a zemí formulovat nezávisle svou vnitřní a zahraniční politiku bylo všeobecně uznáno. Jestliže Československo v minulosti vystupovalo jako kritik mnoha progresivních proudů ve vztazích mezi socialistickými zeměmi, nyní samo se stává předmětem kritiky. Avšak protože jak Československo, tak SSSR a socialistické státy mají životní zájem na zahraničně politické spolupráci, dává to Československu možnost vytvářet optimální vnější podmínky především k rozvoji probíhajícího vnitropolitického procesu.

V druhé skupině diskusních příspěvků byly dotčeny otázky ekonomické.

Ing. Z. Š v e j n a r uvedl, že ztráta zahraničních trhů v 50. letech způsobila značné škody našemu hospodářství a ukázalo se, že od RVHP nemůžeme zatím očekávat to, co akutně potřebujeme, byť ve vzdálené budoucnosti jsou integrační a kooperační možnosti v rámci RVHP dosti značné.

Musíme tedy nutně prohlubovat styky s vyspělými trhy, avšak je nutno odbourat mnoho bariér, které izolují naše vnitřní hospodářství od světového trhu neprodyšným válem monopolu zahraničního ob-

chodu dosavadního typu. Naše nová ekonomická soustava není propracovaná do zahraničně ekonomické koncepce a až se tak stane, budeme musít znovu revidovat naši vnitřní ekonomickou koncepci.

K vytvoření koncepce našich zahraničně ekonomických vztahů není u nás ucelená výzkumná základna, část výzkumu zajišťuje ÚMPE, část VÚNP, část VŠE, a nelze tedy mluvit o nějakém soustavném výzkumu.

Dr. A. T a u b e r podtrhl, že dosáhne-li prostřednictvím rozšířených styků s kapitalistickými zeměmi vyšší úrovně produkce, zejména techniky, budeme moci substituovat některé nákladné nákupy socialistických zemí na Západě, což může dokonce znamenat prohloubení našich hospodářských vztahů se socialistickými zeměmi na vyšší úrovni.

Ing. Č. K o n e č n ý kriticky analyzoval mechanismus mezinárodních vztahů, jak se v minulých letech vyvinul mezi socialistickými zeměmi. Tento mechanismus maximálně přerušoval přímý styk socialistických zemí se světovými tržními procesy, a to tím, že byla zdůrazňována bipolarita ve vzájemných obchodních vztazích, že byly z těchto vztahů vyloučeny skutečné peníze a že byl rozvíjen svérázný cenový mechanismus v těchto vztazích nezávisle na střediscích mezinárodního obchodu. Takto se ovšem nemohly splnit původní představy o vytvoření světového socialistického trhu a trh mezi socialistickými zeměmi zůstal pouze souhrnem bilaterálních tržních vztahů a nepředstavoval nějaký hlubší mezinárodní ekonomický systém.

Jen některé socialistické země zaměřují svou celkovou hospodářskou politiku tak, že upouštějí od jednostranné akcentace růstu a zdůrazňují rovnováhu ekonomiky, která je spolu se zvýšením konkurenční schopnosti výrobků nezbytným předpokladem objektivizace mezinárodních hospodářských vztahů socialistických zemí.

Stejně dlouhodobou perspektivou je i otázka konvertibility měn socialistických států, která vyžaduje důsledně sledovat nikoli industrializační růst, nýbrž rovnováhu. Přitom konvertibilita má i svůj vnější aspekt, neboť ať v rámci MMF, či mimo něj, by bylo nevyhnutelné přistoupit na ony principy mezinárodní mě-

nové politiky, jež se působením MMF staly ve světě obecně uznávanými, včetně ceny zlata, operací s devizami apod. Konvertibilita měny je dlouhodobá věc, nikoliv věc několika roků a mohly by se k ní přibližovat jen některé socialistické země, ovšem po změně svého celkového ekonomického mechanismu vůči zahraničí.

Ve třetí skupině diskusních příspěvků z oblasti vojenství a jeho vztahu k zahraniční politice promluvili ing. M. Brož, dr. L. Lapáček a dr. Z. Trávníček.

V závěru konference A. Šnejdárk zdůraznil, že naše zahraniční politika nemůže být jen elegantnějším a pružnějším vyjádřením dřívějších principů, neboť ani domácí síly, vytvářející nyní zahraniční politiku, ani síly, které nás dnes na mezinárodním fóru podporují, nejsou totožné jako v minulosti. A konečně probíhá hluboká diferenciacie uvnitř socialistických zemí a především v SSSR v pohledu na tak neočekávaný jev, jakým se Československo stalo v roce 1968.

Nikdo v Československu vážně nepřemýšlí o tom, že bychom základní princip spojenectví se Sovětským svazem a socialistickými státy měli opustit. Otvírá se nám však nová etapa, dosud neznámá, naši aktivní politiky vůči socialistickým státům. Hranice našich možností je po-

hyblivá, avšak nemůžeme vybočit ze základního principu spolupráce se socialistickými státy.

Jinou oblastí problémů je náš vztah ke kapitalistickému světu, zvláště k evropským zemím a především k NSR. Není možné prodlužovat stav, kdy československé zájmy nejsou v NSR přítomny, avšak nejnešťastnějším krokem by bylo okamžité navázání diplomatických styků.

Konference nepochybně přispěla k objasnění řady závažných problémů čs. zahraniční politiky, nastolovaných v průběhu demokratizačního procesu u nás, a přinesla celou řadu zajímavých myšlenek a podnětů. Ale i zkušenost z této konference ukazuje, že je nejvyšší čas přikročit k takovému projednávání otázek zahraniční politiky, její tvorby a jejího výzkumu, kdy napřed budou promyšleně vybrána určitá nejzávažnější témata a pak by se měly konat dobře připravené pracovní schůzky. Z nich pak mohou vzejít do hloubky uvážené a přesně formulované závěry, ukazující spolehlivý směr k dalšímu bádání a pro zahraničně politickou praxi.

Jaroslav Lenert

IPSA ROUND TABLE V SALZBURGU

Ve dnech 15.—20. září 1968 se konala v Salzburgu konference u kulatého stolu, pořádaná Mezinárodní asociací politické vědy (IPSA). Konferenci organizačně zajistila Universita v Salzburgu, která ve svém programu věnuje mimořádnou pozornost politické vědě.

Současně s konferencí zasedal v Salzburgu výkonný výbor IPSA, což zajistilo účast řady dalších významných představitelů politické vědy na konferenci u kulatého stolu, především sovětských a amerických odborníků.

Na pořadu konference byla dvě témata: 1. Modernizace procesů politického řízení a 2. Politické problémy plánování. Hlavním referátem k prvnímu tématu byl pověřen profesor londýnské School of Eco-

nomics and Political Science Ghita Ionescu, druhé téma uvedl rozsáhlejším referátem a řídil profesor heidelbergské university Hans Arndt. Oba hlavní referenti sami navrhli programové výboru IPSA odborníky, které si přáli pozvat ke kulatému stolu, a ti se také většinou jednání neaktivněji zúčastnili.

K hlavnímu referátu prof. Ionescu o *Novém tónu v politice* zaslali k prvnímu tématu písemné referáty profesor bělehradské Vysoké školy politických věd Najdan Pašić (Socialismus a modernizace politiky), profesor sheffieldské university Bernard Crick (Růst skupinového zastoupení v pluralistických ústavních státech se zvláštním zřetelem na Velkou Británii), z harvardské university Samuel